

Joodse oorlogsslachtoffers in daderdossiers

Het grootste deel van de joodse gemeenschap in Nederland overleefde de Tweede Wereldoorlog niet. In het begin meldden veel joden onder druk zichzelf bij de Duitse bezetters. Toen duidelijk werd welk lot hun wachtte, stopten zij daarmee en gingen de Duitsers actief op zoek. Ook Nederlanders leverden daaraan een bijdrage. De namen van hun slachtoffers zitten verborgen in de strafdossiers van de jodenjagers, die na de oorlog onderworpen werden aan de Bijzondere Rechtspleging. In het kader van het project 'CABR Slachtoffers' zijn in 2010 en 2011 ruim 200 strafdossiers onderzocht op de namen van gearresteerde joodse onderduikers. Het betreft de dossiers van de leden van de Colonne Henneicke te Amsterdam en van politieagenten van speciale afdelingen binnen de politiekorpsen van de vier grote steden en de grote provinciesteden.

Dit onderzoek heeft geresulteerd in een lijst met ongeveer **9.000** namen van joodse slachtoffers. Vaak staat er in de dossiers niets meer dan naam en adres van het slachtoffer, de datum van de arrestatie en de namen van de desbetreffende jodenjager. In een aantal gevallen is er ook een verslag van de gang van zaken. Het gaat altijd om (slechts) een fragment in een dikke bundel gerechtelijk materiaal. Op het Digitaal Monument Joodse Gemeenschap (www.joodsmonument.nl) staat bij alle arrestanten die de oorlog niet hebben overleefd aangekend wat u in de onderzochte dossiers kunt verwachten.

Beperkt openbaar archiefmateriaal

De namen van de opgepakte joden staan vermeld in beperkt openbaar archiefmateriaal, het zogenaamde Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR). Dit archief, dat bewaard wordt in het Nationaal Archief, telt een half miljoen dunne en dikkere dossiers van tenminste 310.000 politieke verdachten, waarvan nu dus een klein, maar belangrijk deel op naam van joodse slachtoffers is ontsloten.

Op inzage zijn door het Ministerie van Justitie beperkende bepalingen gesteld in verband met de Wet Bescherming Persoonsgegevens. Alleen dossiers van personen die aantoonbaar zijn overleden kunnen ter inzage worden gegeven. De privacy van mogelijk nog levende derden die in de dossiers voorkomen (bijvoorbeeld getuigen of familieleden), dient te worden gerespecteerd. Zie voor de inzageprocedure informatieblad 50.

Berechtigingsdossiers

Het gros van de dossiers van jodenjagers betreft berechtigingsdossiers:

- gevormd door Tribunalen, belast met het tuchtrechtelijk bestraffen van Nederlanders die zich onvaderlandslievend gedragen hadden (NSB-lidmaatschap, "intieme omgang" met Duitse militairen, etc.); vanaf 1947 werden ook de lichte strafzaken aan de Tribunalen in behandeling gegeven.
- gevormd door Bijzondere Gerechtshoven en de Bijzondere Raad van Cassatie, belast met het strafrechtelijk berechten van oorlogsmisdrijven: hulpverlening aan de vijand, dienstneming bij het vijandelijk leger, verraad, moord, mishandeling, etc. De Bijzondere Raad van Cassatie kon de sententies van de Bijzondere Gerechtshoven vernietigen en zelf een straf opleggen of weer terugverwijzen naar een ander, in latere jaren hetzelfde gerechtshof.

Wat kunt u aantreffen in een CABR-dossier?

- bescheiden die, gehaald uit archieven van andere instanties daterend uit de bezettingstijd, als bewijsmateriaal konden dienen (bijvoorbeeld van nationaal-socialistische organisaties)
- proces-verbaal van aanhouding van de verdachte
- processen-verbaal van verhoor van de verdachte en van getuigen
- persoonlijke stukken uit het bezit van de verdachte zoals brieven, agenda's, dagboeknotities, foto's, lidmaatschapsbewijzen van NSB-organisaties, destijds in beslag genomen om als bewijsmateriaal te dienen
- beslissing van de Procureur-Fiscaal betreffende (on)voorwaardelijke buitenvervolginstelling
- gerechtelijke stukken: uitspraken en sententies, dagvaardingen, processen-verbaal van terechtzittingen.

Afkortingen

Veel gehanteerde afkortingen van betrokken instanties zijn:

- **POD, PRA:** Politieke Opsporings Diensten, vanaf 1 maart 1946 Politieke Recherche Afdelingen, gevormd door lokale/regionale politiediensten met als taak opsporing en aanhouding van politieke verdachten.
- **PF:** Procureur-Fiscaal bij de Bijzondere Gerechtshoven; deze trad op als openbare aanklager, gaf leiding aan het opsporingsonderzoek en bracht zaken bij de rechter aan, terwijl hij bij zaken te behandelen door Tribunalen een coördinerende functie had.

Aanvraagprocedure en studiezaalbezoek

Raadpleging van de CABR-dossiers van jodenjagers is in principe mogelijk van dinsdag t/m vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur, *na afspraak* met de medewerker die uw verzoek behandelt heeft. U kunt uw schriftelijk verzoek indienen via info@nationaalarchief.nl of per post sturen aan: Nationaal Archief/afdeling dienstverlening, Prins Willem-Alexanderhof 20, 2595 BE Den Haag.

Bij uw komst wordt u geregistreerd als studiezaalbezoeker bij de receptie van het Nationaal Archief? Uw jas en tas, die niet meegenomen mogen worden in de studiezaal, kunt u plaatsen in de garderobe die voorzien is van kluisjes. Via de balie kunt u de behandelend medewerker laten weten dat u gearriveerd bent.

In de studiezaal is een aparte ruimte voor inzage van archieven met beperkende bepalingen. Voordat de dossiers in de studiezaal aan u ter beschikking worden gesteld, krijgt u eerst nog het besluit tot het verlenen van inzage, met informatie over uw verantwoordelijkheid ten aanzien van openbaarmaking van de door u geziene gegevens. Een dergelijk formulier wordt eveneens overhandigd aan een eventuele metgezel. Het bestellen van reproducties van documenten kan *uitsluitend via de behandelend medewerker*, die op uw verzoek gewaarschuwd wordt door een baliedewerker. Als u tussentijds de zaal even verlaat, kunt u de stukken gewoon laten liggen; bent u wat langere tijd weg, bijvoorbeeld voor de lunch, dan raden wij u aan de stukken in het dichtgeslagen dossieromslag op tafel achter te laten. Als u definitief vertrekt, wilt u dan weer contact opnemen met de behandelend medewerker? Mocht blijken dat voor raadpleging één bezoek niet voldoende is, dan kunnen altijd vervolfbezoeken geregeld worden.

Identiteitsbewijs

Iedere bezoeker van de studiezaal dient zich te legitimeren met paspoort, rijbewijs of Europese identiteitskaart.

Het maken van aantekeningen en het laten vervaardigen van reproducties

Het maken van aantekeningen uit de dossiers is toegestaan.

In verband met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van andere (nog levende) personen die in de dossiers genoemd worden, zijn wij zeer terughoudend met het verstrekken van reproducties van documenten. Een uitzondering kan worden gemaakt voor foto's of persoonlijke brieven waarin geen namen of adressen van derden of andere persoonsgegevens herleidbaar tot derden bevatten. Dit is ter beoordeling van de behandelaar.

De medewerkers van de studiezaal kunnen u nader informeren.

Uit het bovenstaande zal duidelijk zijn: onder geen enkele voorwaarde is het toegestaan om zelf tijdens uw bezoek reproducties te maken met een (digitale) camera of met andere digitale reproductiemiddelen.

Hulpverleningsinstanties

De Stichting Joods Maatschappelijk Werk (www.joodswelzijn.nl) biedt onder meer psychosociale hulpverlening in het hoofdkantoor te Amsterdam en enkele regionale bureaus. Op de website kunt u de adressen en tijdstippen van telefonische gesprekken vinden. Het tel.nr. van het hoofdkantoor in Amsterdam is: 020-5776577.

Ook het Aanspreekpunt naoorlogse generatie (Ang) heeft ruime ervaring met de behandeling van en dienstverlening aan oorlogsgetroffenen en hun kinderen. Het Aanspreekpunt is een onderdeel van Cogis, kennisinstituut sociale en psychische gevolgen van oorlog, vervolging en geweld, www.cogis.nl.

Cogis houdt telefonisch spreekuur op woensdag van 9.30 tot 12.30 uur, telefoon: 030-2968000.

Te koop bij de uitgiftebalie in de studiezaal (tot 16.30 uur)

- *Bijzonder Gewoon: Het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (1944-2010) en de "lichte gevallen"*, door Sjoerd Faber & Gretha Donker. Den Haag/Zwolle, 2010. Prijs €22,50.
- *De Oorlogsgids: met antwoorden op de 25 meest gestelde vragen over de oorlogsarchieven van het Nationaal Archief*, door Jan H. Kompagnie (eindred.). Meppel, 2005. Prijs €7.50.

De tekst van dit infoblad is deels ontleend aan deze publicaties. Ze zijn in te zien bij de informatiebalie in de studiezaal, waar ook ter inzage is de publicatie "Documentatie" die een beschrijving geeft van organisaties en instellingen uit de tijd van de Duitse bezetting.

Website

Wegwijzer Archieven van de Tweede Wereldoorlog www.archievenwo2.nl. Hierin zijn bij de Nederlandse archiefinstellingen aanwezige archieven en collecties met betrekking tot het nationaal-socialisme en de Tweede Wereldoorlog in relatie tot Nederland, Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen opgenomen.

Hoe komt u bij het Nationaal Archief?

Het Nationaal Archief, Prins Willem-Alexanderhof 20 is gelegen naast het Centraal Station in Den Haag. De ingang van het gebouw ligt tegenover een zij-uitgang van het station, te bereiken via spoor 12.

Met de auto komend vanaf de snelweg kiest u voor de richting Den Haag-Voorburg. U neemt daarna Afrit 2 (Centrum). U kunt uw auto parkeren in de parkeergarage aan de Rijnstraat 8. In de parkeergarage kiest u voor de uitgang 'Hoofdingang VROM'. Daarna loopt u door het Centraal Station naar het Nationaal Archief.

April 2011

Inzage in beperkt openbaar archief

Dit informatieblad is bedoeld voor wie beperkt openbare archieven in het Nationaal Archief wil inzien. Het is van belang hiervan zorgvuldig kennis te nemen.

Hoe krijg ik inzage in beperkt openbaar archief?

In bepaalde gevallen is inzage mogelijk, ook al is een archiefstuk nog niet openbaar. Dat is in de Archiefwet geregeld.

In de meeste gevallen moet u aan **enkele voorwaarden** voldoen. Voorbeelden zijn: een bewijs van overlijden van een betrokkene of een bewijs van diens toestemming tot inzage.

Hoe wordt mijn aanvraag afgehandeld?

U kunt uw verzoek om inzage persoonlijk in de studiezaal, schriftelijk of per e-mail indienen. Hieronder staat in het kort wat u moet doen om de gewenste archiefstukken in te zien. De medewerkers van het Nationaal Archief kunnen u daarbij adviseren.

Een verzoek om inzage in archieven met bijzondere persoonsgegevens kan in principe niet gelijk in de studiezaal worden afgehandeld. Daarvoor wordt een behandelaar aangewezen. Binnen uiterlijk 3 weken krijgt u een reactie op uw aanvraag.

Inzage van de archiefstukken is alleen in de studiezaal van het Nationaal Archief mogelijk. Op een verzoek om inzage in beperkt openbare archieven krijgt u **altijd een besluit**, hetzij een positief, hetzij een negatief besluit. Tegen een besluit kunt u bezwaar maken en eventueel in beroep gaan.

Wat moet ik doen om archieven met een openbaarheidsbeperking in te zien?

Wanneer u als particulier een archief wilt raadplegen, waarin zich documenten bevinden waarop een beperking op de openbaarheid rust (en er is geen sprake van bijzondere persoonsgegevens), dan krijgt u inzage wanneer u voldoet aan de voorwaarden voor inzage van dat archief. Dat kan bijvoorbeeld de toestemming van de instelling die het archief gevormd heeft, zijn.

Wat moet ik doen om bijzondere persoonsgegevens in te zien?

Voor wie archiefstukken of dossiers wil inzien waarin bijzondere persoonsgegevens zitten, gelden strengere voorwaarden.

Men moet een schriftelijk gemotiveerd verzoek doen, waarin men

1. aantoont dat degene wiens bijzondere persoonsgegevens men wil raadplegen is **overleden**; of
2. aantoont dat men de **uitdrukkelijke toestemming** van de betrokkene heeft; of
3. aantoont dat raadpleging **noodzakelijk** is als juridisch bewijsstuk; of
4. aantoont dat raadpleging **noodzakelijk** is ter voldoening aan een volkenrechtelijke verplichting; of
5. aantoont dat raadpleging plaats vindt ten behoeve van **wetenschappelijk onderzoek of statistiek** (zie hierna)

Een **bewijs van overlijden** kan zijn

- een (kopie van een) uittreksel uit de burgerlijke stand,
- een kopie van de persoonskaart van betrokkene, verkrijgbaar bij het Centraal Bureau voor Genealogie (in hetzelfde gebouw als het Nationaal Archief)

- eventueel andere schriftelijke bewijzen, zoals een origineel overlijdensbericht of – advertentie

Wanneer men een dossier of documenten wil inzien van een persoon die meer dan honderd jaar geleden geboren is, hoeft geen bewijs van overlijden te worden overgelegd.

Toestemming Is de persoon wiens dossier of documenten u wilt inzien, in leven, dan is een ondertekende verklaring van de betrokken persoon nodig, waarin staat dat er geen bezwaar bestaat tegen inzage door verzoeker van de betreffende dossiers, met een identiteitsbewijs van betrokkene.

Verzoeken om inzage kunt u per e-mail richten aan

info@nationaalarchief.nl of per brief aan het Nationaal Archief, Secretariaat Dienstverlening, Postbus 90520, 2509 LM Den Haag.

Het overgrote deel van de archieven die in het Nationaal Archief worden bewaard is volledig openbaar en daarmee zonder meer ter inzage in de studiezaal. Een klein deel van de archieven is echter nog niet of beperkt openbaar.

Waarom zijn sommige archieven beperkt openbaar?

Er kunnen drie redenen zijn om de openbaarheid van archiefstukken van de overheid te beperken. Zulke stukken zijn dan niet direct en niet voor iedereen in de studiezaal te raadplegen. Die drie redenen zijn:

- de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van individuele nog levende personen
- het belang van de Staat (de staatsveiligheid dus)
- onevenredige bevoordeling of benadeling van personen of instanties

Vooraf de privacy is vaak in het geding bij bestanden waarin de persoonsgegevens van levende personen zijn geregistreerd. Als naar het oordeel van de overheidsinstelling die het archief gevormd heeft (de zorgdrager) een of meer van deze drie punten aan de orde is bij een over te dragen archief, dan wordt de openbaarheid van dit archief beperkt. Daarbij wordt bepaald voor welke delen van het archief een openbaarheidsbeperking geldt. Belangrijk daarbij is dat moet worden aangegeven hoelang die beperking duurt. Op een enkele uitzondering na mag de overheid de openbaarheid van een archiefstuk niet langer beperken dan 75 jaar.

Hoe is de privacybescherming in Nederland geregeld ?

De Wet bescherming persoonsgegevens is de wet die de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in Nederland regelt. Daarnaast kennen veel andere wetten en besluiten regels over die privacybescherming, zoals de Archiefwet en de Wet openbaarheid van bestuur.

Van groot belang is dat in Nederland de bescherming van de privacy van een persoon in het algemeen ophoudt te bestaan, wanneer deze is overleden. Privacybescherming gaat dus niet over op zijn of haar kinderen.

De Wet bescherming persoonsgegevens onderscheidt een speciale categorie persoonsgegevens die in het bijzonder beschermd moeten worden, de zogenaamde 'bijzondere persoonsgegevens'. Daaronder vallen gegevens over godsdienst/levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven, lidmaatschap van vakbond, strafrechtelijke gegevens of gegevens betreffende een verbod vanwege onrechtmatig of hinderlijk gedrag.

Het College bescherming persoonsgegevens houdt toezicht op de naleving van de Wet bescherming persoonsgegevens. Het is mogelijk om bij het College bescherming

persoonsgegevens een klacht in te dienen over de verwerking van persoonsgegevens. Iemand die schade lijdt doordat ten opzichte van hem in strijd is gehandeld met de Wet bescherming persoonsgegevens, kan recht hebben op schadevergoeding.

Persoonsgegevens en bijzondere persoonsgegevens

Onder **persoonsgegevens** verstaan we de informatie die herleidbaar is tot een persoon, bijvoorbeeld een naam, een huisadres of een e-mailadres. De bescherming van deze gegevens is geregeld in de Wet bescherming persoonsgegevens. Deze wet helpt de privacy van burgers te beschermen en geldt ook voor persoonsgegevens die via internet worden verzameld. Het College bescherming persoonsgegevens houdt toezicht op de naleving van de Wet bescherming persoonsgegevens.

Bijzondere persoonsgegevens zijn gegevens over iemands ras, politieke gezindheid, godsdienst of levensovertuiging, gezondheid, seksuele leven en lidmaatschap van een vakvereniging. Ook strafrechtelijke persoonsgegevens, bijvoorbeeld over veroordelingen, zijn bijzondere gegevens. Omdat verwerking van bijzondere persoonsgegevens een verregaande inbreuk kan vormen op de privacy van de betrokkenen, gelden er strikte voorwaarden en strenge regels voor de verwerking.

Wat is de procedure bij thematisch onderzoek?

Wie thematisch onderzoek verricht (dat wil zeggen: meer dan naar één specifieke persoon), moet in beginsel aan dezelfde voorwaarden voldoen als een particulier (dus een bewijs van overlijden of van toestemming, enz., zie hiervóór).

Wanneer het voor de uitvoering van een thematisch onderzoek echter een onevenredige inspanning vergt om een bewijs van overlijden dan wel van toestemming te leveren, kan de algemeen rijksarchivaris toestemming verlenen te volstaan met het indienen van een onderzoeksopzet. Deze opzet bestaat uit:

- Inleiding (wat is de aanleiding om dit onderzoek te doen?)
- Onderzoeksvraag
- Doelstelling (wat moet het onderzoek opleveren?)
- Opbouw van het onderzoek / onderzoeksmethoden
- Op welke wijze wordt de privacy van nog levende personen beschermd?

Instellingen en personen die hebben aangetoond gebonden te zijn aan een door het College bescherming persoonsgegevens goedgekeurde gedragscode, niet aan deze eisen hoeven te voldoen.

Zijn reproducties van beperkt openbare stukken mogelijk?

Bij beperkt openbare archieven zijn de mogelijkheden tot het vervaardigen van reproducties (kopie, scan, foto) zeer beperkt.

Alleen die documenten mogen worden gekopieerd, waarop geen persoonsgegevens van derden aanwezig zijn. In uitzonderingsgevallen kan het hoofd Dienstverlening hiervan afwijken.

Voor het controleren van de bescheiden worden kosten in rekening gebracht, ongeacht de aard van het onderzoek (persoonlijk of thematisch).

Een gemotiveerd verzoek om reproducties van documenten die als juridisch bewijsstuk moeten dienen, zal zoveel als mogelijk gehonoreerd worden. De kosten van onderzoek en reproductie kunnen in rekening worden gebracht.

De medewerkers van de studiezaal kunnen u nader informeren.

Hoe krijg ik inzage in een beperkt openbaar, particulier archiefstuk?

Voor archieven die zijn gevormd door een particulier persoon of instelling, kan de openbaarheid alleen beperkt zijn in het contract met de eigenaar van het archief.

Om een beperkt openbaar stuk uit een particulier archief te mogen inzien, heeft u toestemming nodig van degene die de bevoegdheid daartoe heeft. Als dat de algemeen rijksarchivaris is, dan kunt u vragen om een besluit tot inzage, net als bij een beperkt openbaar overheidsarchief. Ook tegen zo'n besluit staat bezwaar en beroep open. In andere gevallen kan de medewerker van het Nationaal Archief u helpen aan het adres van de persoon of instantie tot wie u zich met uw verzoek moet richten. Met die toestemming kunt u de ter inzage gevraagde, beperkt openbare stukken komen inzien. Wij maken een kopie van die toestemming, als bewijs dat u recht heeft op inzage in de betreffende stukken.

Er is geen bezwaar mogelijk tegen een beslissing van de oorspronkelijke eigenaar.

Wie is verantwoordelijk voor het gebruik van gegevens uit beperkt openbare archieven?

Het Nationaal Archief is ervoor verantwoordelijk dat beperkt openbare archieven volgens de wettelijke regels en de afgesproken voorwaarden ter inzage worden gegeven. Wie dientengevolge inzage gekregen heeft, is zelf verantwoordelijk voor de wijze waarop hij met deze gegevens omgaat. Onderzoekers hebben zelf de wettelijke plicht de persoonlijke levenssfeer van nog levende personen niet te schaden.

Publicatie van persoonsgegevens

Wie inzage heeft gekregen in beperkt openbare archieven, hoeft niet aan extra voorwaarden te voldoen, wanneer hij de resultaten publiceert.

Het is nuttig daarbij rekening te houden met de richtsnoeren, die het College Bescherming Persoonsgegevens heeft opgesteld voor de publicatie van persoonsgegevens op het internet. De belangrijkste tips daaruit:

- Beschik over een rechtvaardigingsgrond voor publicatie. De belangrijkste rechtvaardiging voor publicatie is toestemming van de betrokkenen.
- Publiceer geen bijzondere persoonsgegevens. Dit is alleen toegestaan als de betrokkene er uitdrukkelijk toestemming voor heeft gegeven of de gegevens bewust zelf openbaar heeft gemaakt.
- Op de publicatie van persoonsgegevens voor uitsluitend journalistieke doeleinden is de Wet bescherming persoonsgegevens slechts beperkt van toepassing.
- Zij die zich niet houden aan deze wet, kunnen door betrokkenen in rechte worden aangesproken, zowel op grond van deze wet als op grond van het bestuursrecht en het civiele recht.